

ŁÓDZKIE BADANIA WŁASNE

Sytuacja edukacyjna dzieci, młodzieży i dorosłych z niepełnosprawnościami w Polsce nadal jest bardzo trudna. O ile jednak w szkolnictwie podstawowym i ponadpodstawowym istnieją przyjęte systemowe rozwiązania, to na etapie szkolnictwa wyższego z takimi rozwiązaniami nie mamy do czynienia

Ogromna rzesza młodych osób niepełnosprawnych kończy edukację na wcześniejszych etapach kształcenia – w Polsce w 2009 r. wyższe wykształcenie miało tylko 6% osób niepełnosprawnych, co jest rażącą dysproporcją w stosunku do populacji osób sprawnych (18%). Niepełnosprawni w wieku 15 lat i więcej to ponad 3,5 mln osób, a aż 75,4% z nich pozostaje biernych zawodowo. Biorąc pod uwagę, iż wyższe wykształcenie jest istotnym czynnikiem warunkującym zatrudnienie i sukces w pracy, postanowiono przeanalizować czynniki sprawiające, że młodzież niepełnosprawna nie kontynuuje edukacji na poziomie szkolnictwa wyższego.

BADANIA NA ŁÓDZKICH UCZELNIACH

Badania, przeprowadzone w latach 2009–2010 w dwudziestu łódzkich uczelniach, miały na celu identyfikację barier w dostępie do szkolnictwa wyższego oraz analizę form wsparcia udzielanego przez uczelnie swoim niepełnosprawnym studentom. Ostatecznie w badaniach wzięło udział 7 uczelni (3 państwowe i 4 niepubliczne) oraz 69 studentów niepełnosprawnych z uczelni państwowych.

Najczęściej wymieniane przez studentów niepełnosprawnych bariery utrudniające bądź uniemożliwiające im edukację na poziomie wyższym to:

- **Bariery architektoniczne** (nieprzystosowane budynki dydaktyczne i administracyjne – brak wind, brak podjazdów, nieautomatyczne drzwi, wysokie krawężniki, nieprzystosowane wyposażenie sal dydaktycznych),
- **Problemy infrastrukturalne** (duże odległości między miejscami odbywania się zajęć, często w budynkach w różnych punktach miasta, brak specjalnych miejsc parkingowych),
- **Problemy psychologiczne i mentalne** („opory psychologiczne niepełnosprawnych studentów w stosunku do siebie, swoich ograniczeń i możliwości, negatywne stereotypy”),
- **Problemy z kadrą akademicką** (brak wiedzy na temat niepełnosprawności w środowisku akademickim, „niecierpliwość wykładowców”, „dyskryminowanie przez wykładowców”, „szczególne względy profesorów dla osób niepełnosprawnych”),
- **Problemy z dostępem do pomocy naukowych** (brak właściwie dostosowanych materiałów dydaktycznych, brak komputera, brak sprzętu wspomagającego),

- **Problemy finansowe** (małe dofinansowanie na podręczniki, brak finansów na kształcenie),
- **Problemy administracyjne i brak rozwiązań systemowych** (np. zła organizacja kształcenia – „okienka”, brak jednostek na uczelniach zajmujących się wsparciem niepełnosprawnych).

Poniższy wykres obrazuje rozkład procentowy wypowiedzi studentów odnośnie głównych barier edukacyjnych w szkołach wyższych:

Główne bariery edukacyjne w szkołach wyższych wymieniane przez studentów niepełnosprawnych

WYBRAĆ DOSTOSOWANĄ CZY WYMARZONĄ UCZELNIĘ?

Aż 68% spośród ankietowanych studentów stwierdziło, że istnieją czynniki, które znacząco wpływają na ich decyzję o studiowaniu na danej uczelni. Głównymi warunkami były przede wszystkim:

- dostosowanie architektoniczne i infrastrukturalne,
- pomoc opiekuna lub asystenta,
- tłumacze języka migowego i odpowiednie nagłośnienie sal dydaktycznych,
- pomoce dydaktyczne dla osób niewidomych i słabo widzących, odpowiednie oznakowania na uczelni dla tych studentów,
- możliwość wypożyczania specjalistycznego sprzętu,
- kadra dydaktyczna i administracyjna przeszkolona w zakresie niepełnosprawności,
- istnienie wyspecjalizowanej jednostki organizującej i realizującej wsparcie studentów niepełnosprawnych.

FORMY WSPARCIA

By przeanalizować w pełni problematykę dostępności szkolnictwa wyższego w Łodzi dla osób niepełnosprawnych, zapytano również przedstawicieli łódzkich

Formy wsparcia studentów niepełnosprawnych w badanych uczelniach

Forma wsparcia	Ilość uczelni stosujących tę formę (N=7)
Wsparcie materialne (stypendia)	7
Możliwość zdawania egzaminów w alternatywnych formach (np. powiększenie czcionki, ustny zamiast pisemnego itp.)	4
Pomoc psychologiczna	4
Możliwość wypożyczenia specjalistycznego sprzętu	4
Pomoc w kształtowaniu umiejętności związanych ze studiowaniem (pamięć, radzenie sobie ze stresem)	3
Zwiększanie mobilności – pomoc asystentów transportowych, zapewnienie transportu	3
Podwyższanie umiejętności psychospołecznych	3
Doradztwo zawodowe i aktywizacja zawodowa	3
Podnoszenie aktywności fizycznej i rehabilitacja	3
Usługi specjalistyczne (tłumacz jęz. migowego, tyflopedagog)	3

uczelni o formy wsparcia udzielanego niepełnosprawnym studentom.

Zestawienie, w kolejności od najczęściej występującego, rozwiązań stosowanych przez uczelnie dla wsparcia niepełnosprawnych jest przedstawione w tabeli.

Oprócz wymienionych, pojawiały się jeszcze inne rozwiązania stosowane przez uczelnie:

- opracowywanie opinii o dostosowaniu procesu kształcenia do potrzeb i możliwości studenta,
- wsparcie kadry dydaktycznej w zakresie kształcenia osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności,
- instalowanie specjalistycznych urządzeń umożliwiających kształcenie osobom niepełnosprawnym (pętle indukcyjne, przystosowane stanowiska komputerowe).

BIURA DS. ON WCIĄŻ RZADKOŚCIĄ

Wszystkie uczelnie państwowe, które wzięły udział w badaniach mają powołane jednostki, zajmujące się wsparciem osób niepełnosprawnych na uczelni (Biura ds. ON), natomiast uczelnie prywatne głównie opierają wsparcie na Pełnomocnikach ds. Osób Niepełnosprawnych, którzy wykonują tę funkcję jako dodatkową.

Większość badanych szkół wyższych (5 z 7) zadeklarowała, iż posiada zapisaną politykę działań na rzecz osób niepełnosprawnych. Nawet jeśli jednak polityka

ta jest wdrażana, to jej efekty nie są w żaden sposób monitorowane – tylko jedna spośród badanych uczelni wykonuje np. cykliczną ankietyzację.

ŁAMANIE BARIER ARCHITEKTONICZNYCH

Wszystkie z analizowanych uczelni przyznały, że ich budynki nie są całkowicie pozbawione barier architektonicznych. Tylko 3 z 7 uczelni zadeklarowały, że większość budynków jest pozbawiona barier. W pozostałych uczelniach dostępne są tylko niektóre budynki. Tutaj w szczególnie złej sytuacji są studenci uczelni publicznych, które mieszczą się w budynkach starych, zabytkowych, wymagających ogromnych nakładów finansowych. Zdecydowanie lepiej pod tym kątem wypadają uczelnie niepubliczne, które – choćby z racji tego, iż powstawały stosunkowo niedawno – są wyremontowane i dostosowane.

Negatywne wyniki przyniosła też analiza dostępności cyfrowej badanych szkół wyższych – tylko 2 łódzkie uczelnie (państwowe) mają dostosowane niektóre swoje strony internetowe do potrzeb osób niewidomych i słabo widzących. Żadna natomiast z uczelni, które wzięły udział w badaniu nie posiada dostępnego dla niepełnosprawnych elektronicznego formularza rekrutacyjnego. Wykluczenie cyfrowe osób niepełnosprawnych jest więc – oprócz barier architektonicznych – jednym z najważniejszych problemów.

WNIOSKI KOŃCOWE

Podsumowując, ogólnie dostępność łódzkich uczelni jest też stosunkowo dobrze oceniana przez samych niepełnosprawnych studentów (48% ocenia łódzkie uczelnie jako dobrze i bardzo dobrze dostępne), a wymieniane bariery stanowią kilka kategorii problemów, z którymi uczelnie muszą się uporać w pierwszej kolejności. Nie wszystkie wymagają nakładów finansowych, czasem wystarczy trochę dobrej woli, by nie utrudniać kształcenia. Na uwagę zasługuje fakt, że część czynników wymienianych jako bariery w dostępie do szkolnictwa wyższego nie jest specyficzna dla potrzeb grupy studentów niepełnosprawnych, dotyczy bowiem ogółu studentów. Jest tak i w aspekcie dostosowań architektonicznych i w związku z akustyką, czy oświetleniem sal dydaktycznych – brak odpowiednich warunków studiowania jest bolączką wszystkich studentów. Dotyczy to również samych wykładowców. Możliwość korzystania z materiałów w formie elektronicznej powinna być standardem dostępnym dla wszystkich. Likwidacja tych problemów i wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań przyczyniłoby się do istotnego podniesienia jakości kształcenia w odniesieniu do całej uczelni i społeczności akademickiej, a nie tylko wąskiej grupy zainteresowanych.

Joanna Sztobryn-Giercuskiewicz